

Sociaal en Cultureel Planbureau – Strategische koers 2015-2020 & Werkprogramma 2015

Bezoekadres:
Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag
T 070 340 70 00
www.scp.nl

Inlichtingen bij
dr. R.V. Bijl
r.bijl@scp.nl
T 070 340 7141

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

DEEL 1 STRATEGISCHE KOERS 2015-2020

- 1.** In tijden van verandering
- 2.** Maatschappelijk leven in Nederland
  - 2.1** Hoge kwaliteit van leven, grotere verschillen
  - 2.2** Lokalisering en internationalisering
  - 2.3** Burgers en instituties: herijking van verantwoordelijkheden
- 3.** Strategische onderzoekslijnen
  - 3.1** Leefsituatie en kwaliteit van leven in Nederland
  - 3.2** Sociale cohesie: in- en uitsluiting in de Nederlandse samenleving
  - 3.3** Veranderende verzorgingsstaat
- 4.** Werkwijze
  - 4.1** Monitoring, evaluatie en verkenning van beleidsopties
  - 4.2** Wetenschappelijke kwaliteit en beleidssensitiviteit
  - 4.3** Onafhankelijkheid
  - 4.4** Communicatie
- 5.** Het SCP in de kennisinfrastructuur van de Rijksoverheid

DEEL 2 WERKPROGRAMMA 2015

- 1.** Thema's en zwaartepunten
- 2.** Onderzoeksagenda 2015
- 3.** Ontwikkeling methodologie SCP

VOORWOORD

Veranderende verzorgingsstaat: feiten en ervaringen

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) onderzoekt de sociale en culturele veranderingen in de Nederlandse samenleving. We zien dat mensen tegelijkertijd druk zijn met onderwijs, werk, zorg, media en in sociale netwerken. Om de effecten daarvan te duiden, bijvoorbeeld voor sociale cohesie, helpt een integrale manier van kijken naar de kwaliteit van leven en naar de leefsituatie in Nederland, en naar de effecten daarvan voor de (ervaren) participatiemogelijkheden. Met meerjarige onderzoekslijnen borgen we de kennisopbouw daarover en brengen we ook de ervaringen van burgers in kaart. Dat stelt ons ook in staat om actuele beleidsvragen over de veranderende verzorgingsstaat te beantwoorden. Aannames over een participatiesamenleving vragen om feitelijke onderbouwingen en een realistische inschatting van effecten.

Bewezen en kansrijk beleid: lering en signalering

De decentralisaties in het sociaal domein en het grotere beroep op de eigen verantwoordelijkheid van burgers voeden de behoefte aan inzicht in de gevolgen van overheidsbeleid voor de leefsituatie van mensen. Het SCP voert monitors en evaluaties uit ter onderbouwing en lering van beleid. De komende jaren zal vaker signalerend gewerkt worden met verkenningen voor kansrijk beleid: ex ante evaluaties met inschattingen van de gedragsmatige en sociaal-psychologische factoren bij de (mogelijke) uitvoering van beleid. Daarmee verkennen we de vragen van de toekomst, zoals de verhouding tussen betaalde en onbetaalde arbeid, de rol van zorgtaken en de gevolgen van technologie voor tijdsbesteding en een leven lang leren in het onderwijs.

Responsief en betrouwbaar: spiegels voorhouden

Naast de onderzoeksrapporten is er een groeiende behoefte aan signalementen, factsheets, webproducten en aan de dialoog tussen onderzoek, beleid en samenleving. De snelheid van nieuwe media en technologie maken dit ook mogelijk en noodzakelijker. Het wetenschappelijk onderzoek moet aan die snelheid echter ook enig tegenwicht bieden, omdat inzicht in de betekenis van maatschappelijke trends voor het leven van mensen veelal pas na jaren laat ontstaat. Dat laat zich bovendien veelal niet in eenduidige 'to do' lijstjes vertalen. De behoefte aan bewezen (*evidence based*) beleid wordt evenwel groter als economische, politieke en maatschappelijke ontwikkelingen voor meer onzekerheid zorgen. Het SCP positioneert zich de komende jaren actief tussen wetenschap, beleid en samenleving om hiertoe bruikbare inzichten aan te leveren.

Toekomstblik en blikwisselingen op de toekomst

Met een onafhankelijke en wetenschappelijke werkwijze, en betrokkenheid bij het beleid en de samenleving, volgen we de sociale en culturele trends die aan beleid voorafgaan, of waarop een antwoord wordt gezocht. Vanuit de hier geformuleerde koers en visie levert het SCP een bijdrage aan de onderbouwing van beleid. Die leveren niet alleen een blik op de toekomst op, maar ook de voor het uitzicht op werkbare oplossingen soms zo noodzakelijke blikwisselingen.

Het SCP brengt het Nederland van nu en in de toekomst dus op sociaal en cultureel gebied in kaart en stelt ook de kennisvragen van de toekomst. In deel 1 is de strategische koers aangegeven die ons daartoe in staat stelt. Deze is voor de periode 2015-2020 opgesteld. In deel 2 staat het Werkprogramma 2015 met de onderzoeksprojecten die komend jaar ter hand worden genomen.

Prof. dr. Kim Putters
Directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau

DEEL 1

STRATEGISCHE KOERS 2015-2020

1. In tijden van verandering

Inzicht in de sociale en culturele veranderingen in Nederland

In het werk van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) staat steeds de leefsituatie van burgers in Nederland centraal, evenals wat op het dagelijks leven van mensen van invloed is. Wat betekenen ICT en technologie voor de veranderingen op de arbeidsmarkt? Welke relatie tussen betaalde en onbetaalde arbeid lijkt in de toekomst realistisch en met welke gevolgen? Leiden we onze scholieren en studenten voldoende op tot wendbare burgers op de arbeidsmarkt die een leven lang leren? Welk evenwicht tussen zorgen en werken is haalbaar? Hoezeer voelen mensen zich thuis in hun wijk en wat betekent dat voor de onderlinge verbondenheid en bereidheid tot zorgverlening? Zijn mensen in staat en bereid om meer mantelzorg of vrijwilligerswerk te verrichten?

In een maatschappelijke, politieke en beleidsmatige omgeving waarin snelheid van berichtgeving over deze en andere kwesties via traditionele en nieuwe media domineert, waarbij feiten en meningen elkaar steeds sneller afwisselen, bestaat er een toenemende behoefte aan feitelijk inzicht in de leefsituatie en kwaliteit van leven van mensen, hun mogelijkheden om te participeren in de maatschappij en in de bewezen of mogelijke effectiviteit van beleidsmaatregelen die daarop gericht zijn. Dat inzicht is nodig voor een realistische discussie over de stapeling van verwachtingen over de keuzes en gedragingen van burgers. De veelheid van veranderingen in de systemen van de zorg, de sociale zekerheid, de arbeidsmarkt, het onderwijs en in bijvoorbeeld de culturele sector vraagt om een adequate onderbouwing en inschatting van effecten. Het SCP toetst de aannames die erachter liggen over de invulling van verantwoordelijkheden van bestuurslagen en van de eigen verantwoordelijkheid. Die invulling wordt mede beïnvloed door Europese en mondiale ontwikkelingen.

Het SCP wil in die behoefte voorzien en werkt daarom over de domeinen van werk, gezondheid, opleiding, veiligheid en cultuur heen, zodat ook een integraal en feitelijk beeld van de leefsituatie van burgers in Nederland wordt gepresenteerd, en waarbij veranderingen in de gewoonten, behoeften en wensen van mensen inzichtelijk worden.

Objectieve en subjectieve werkelijkheden

Om dit te doen hanteert het SCP een wetenschappelijke werkwijze en kiest het planbureau dus een positie tussen wetenschap, beleid en praktijk. Het SCP brengt empirisch en wetenschappelijk verantwoord de feiten in kaart door naar de samenleving te 'kijken', door duiding van de trends met het 'achteruit kijken' via evaluaties en effectstudies, aangevuld met het 'vooruit kijken' via trendanalyses, verkenningen en scenariostudies. Het SCP beschrijft, verklaart en verkent maatschappelijke trends en hun betekenis voor burgers.

De ervaren kwaliteit van leven, de mogelijkheden die dat met zich brengt tot participatie in de samenleving en in de economie, en de gevolgen voor het invullen van eigen en maatschappelijke verantwoordelijkheden hangen bovendien nauw samen met de beleving en 'gevoelstemperatuur' van burgers. Die hebben een grote invloed op de werking van onze economie, op de trends in de samenleving en op de (mogelijke) effecten van beleid. Het SCP brengt die ervaringskennis en gevoelstemperatuur van de samenleving in kaart.

Instellingsbesluit 1973, Aanwijzingen 2012 en Koers 2020

Het SCP verricht al meer dan veertig jaar - gevraagd en ongevraagd - sociaal-wetenschappelijk onderzoek dat relevant is voor en ten dienste staat van het Kabinet, de Eerste en Tweede Kamer, de ministeries en andere overheden. Het SCP heeft als ambitie in Nederland dé organisatie te zijn voor beleidsrelevante, wetenschappelijk gefundeerde analyses op het sociale en culturele terrein.

Volgens het instellingsbesluit uit 1973 en de Aanwijzingen op de Planbureaus uit 2012 heeft het SCP dan ook tot taak:

- Wetenschappelijke verkenningen te verrichten met het doel te komen tot een samenhangende beschrijving van de situatie van het sociaal en cultureel welzijn in Nederland en van de op dit gebied te verwachten ontwikkelingen.
- Bij te dragen aan een verantwoorde keuze van beleidsdoelen, naast het aangeven van voor- en nadelen van de verschillende wegen om deze beleidsdoelen te bereiken.
- Informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid op het gebied van sociaal en cultureel welzijn, teneinde de evaluatie van deze uitvoering mogelijk te maken.

Er is dus continuïteit in het SCP-onderzoek, maar met de hier beschreven koers beantwoorden we ook aan nieuwe kennisbehoeften van de politiek, de overheid en de samenleving. Voor het ontwikkelen van werkbare handelingsperspectieven voor beleid en politiek is daarbij een tweeledige onderzoeksbenadering gekozen. In de eerste plaats formuleren we samenhangende programmalijnen die de onderliggende kennisvragen bij belangrijke maatschappelijke, beleidsmatige en politieke kwesties trendmatig in beeld brengen. Deze zijn meerjarig, omdat het inzicht in die trends over kabinetsperiodes heen groter wordt. Het SCP moet daarnaast – in de tweede plaats – ook flexibel op actuele kennisbehoeften kunnen inspelen, bijvoorbeeld bij het maken van verdeelmodellen, het evalueren van beleidsmaatregelen of het verkennen van kansrijk beleid. Daar is de aansluiting bij de lokale en internationale kennisinfrastructuur bij nodig, omdat de vraagstukken steeds vaker zowel (inter)nationaal als lokaal van karakter zijn. Het verbinden van de actuele kennisbehoeften met de meerjarige trends beschermt tegen teveel waan van de dag.

2. Maatschappelijk leven in Nederland

2.1 Hoge kwaliteit van leven, grotere verschillen

In de Sociale Staat van Nederland 2013 constateerde het SCP dat de kwaliteit van leven in Nederland groter dan ooit is. Steevast scoort Nederland in de top van internationale indexen, of het nu over koopkracht, veiligheid, levensverwachting of

geluk gaat. Evenwel is er voor het eerst in 30 jaar een teruggang te constateren vanwege een stapeling van problemen met de gezondheid, kansen op werk, teruggang in inkomen en uitval bij opleidingen bij circa 6% van de Nederlandse bevolking (SCP, 2013). Dat betreft vooral eenoudergezinnen, bijstandsmoeders, niet-westerse migranten en kleine zelfstandigen. Het geldt ook voor een klein deel van de 65-plussers. De verschillen met de rest van de bevolking zijn in historisch perspectief klein, maar ze nemen toe. De feiten en cijfers over de kwaliteit van leven en over voorkomende problemen zijn een onmisbare basis voor *evidence based* beleidsvorming.

Perspectieven van burgers: individueel en collectief

In het onderzoek naar de leefsituatie van burgers komen de verschillen tussen mensen naar voren. 'De' burger bestaat immers niet. Het SCP hanteert het perspectief van de burgers in Nederland veelal in relatie tot de overheid en overheidsbeleid. Dat blijft niet beperkt tot een objectieve beschrijving en analyse van de leefsituatie en de effecten van beleid. Om te begrijpen hoe burgers tot een bepaald gedrag komen en wat hun motieven of voorkeuren zijn moeten ook subjectieve oordelen van mensen zelf betrokken worden. Dat kan de binding of verwijdering tussen (groepen) mensen verklaren. Op het macro- en mesoniveau gaat het perspectief van de burger om de sociale verschijnselen en condities voor gedrag (zoals sociale uitsluiting). Op het microniveau gaat het om het gedrag zelf en de opvattingen van burgers, die daar vaak bedoeld en onbedoeld aan bijdragen. De betekenis van beleid en van sociale verschijnselen op collectief niveau zijn beter te begrijpen, te voorzien of te beïnvloeden als er meer inzicht bestaat in het individuele gedrag van burgers. Dat kan bijvoorbeeld gaan over de vraag waarom en hoe buurtinitiatieven, mantelzorg of vrijwillige inzet in de wijk wel of niet tot stand komen.

Leefsituatie nader belicht: verschil in Nederland

Het SCP heeft een lange traditie van onderzoek naar de leefsituatie en het keuzegedrag van de Nederlandse bevolking, en naar de betekenis daarvan voor de kwaliteit van leven. De rapportages zijn veelal ontwikkeld in samenspraak met de betrokken departementen op het gebied van onder meer onderwijs, inkomen, gezondheid, arbeidssituatie, woonomstandigheden, en veiligheid, evenals hun betekenis voor keuzes en gedrag. De trends op bijvoorbeeld het terrein van geloofsbeleving, tijdsbesteding en ICT ontwikkelingen in de samenleving initieert het SCP zelf. Bij elkaar genomen biedt dit integrale (overzichts)informatie over de leefsituatie en het voorzieningengebruik van de Nederlandse bevolking en allerlei specifieke bevolkingscategorieën. De leefsituatie van kwetsbare groepen – denk aan lager opgeleiden en sommige groepen migranten of ouderen - krijgt daarbij specifieke aandacht. Daaruit blijken de verschillen in leefsituatie, die zowel tot achterstanden kunnen leiden, als tot vooruitgang.

Kwaliteit van leven: een integrale en longitudinale (levensloop-) benadering

De verschillende levensdomeinen van burgers (gezondheid en zorg, onderwijs, wonen, werk) worden in het overheidsbeleid steeds meer in samenhang bekeken. Om de effecten daarvan te bestuderen is een meer integrale (multi-domein) onderzoeksmatige benadering van de behoeften en het welbevinden van burgers van belang. Het SCP werkt daar al vele jaren aan, bijvoorbeeld in het onderzoek naar arbeid en zorg (denk aan zaken als dubbele taakbelasting van vrouwen), wonen en gezondheid (ziekmakende of juist welzijnsbevorderende woonomgevingen), bewegen, inkomen en opleiding. Daarnaast wordt gekeken

naar ontwikkelingen in de tijd, namelijk in de levensloop van mensen. Daardoor ontstaat ook een longitudinaal perspectief op het leven van mensen. We zien dat terug in onderzoek naar een leven lang leren, verwijzingen in de jeugdzorg, het combineren van arbeid en zorg en bij de veranderingen in het leven van kwetsbare ouderen.

Met de combinatie van een integraal en longitudinaal perspectief brengen we zowel de kwaliteit van leven als de participatiemogelijkheden van mensen op verschillende momenten in de tijd in beeld. Klassieke onderscheiden, zoals de hoogte van het inkomen of het opleidingsniveau, zijn onverminderd belangrijk maar staan zo minder op zichzelf. In het Sociaal en Cultureel Rapport 2014 wordt breed voor de Nederlandse samenleving aangegeven waar de – deels nieuwe – sociale scheidslijnen lopen en wanneer ze een rol spelen. Dat biedt aanknopingspunten voor toekomstig onderzoek naar, en beleid gericht op, bijvoorbeeld arbeidsproductiviteit, maatschappelijke participatie en zorgtaken.

2.2 Lokalisering en internationalisering

De betekenis van de verschuiving van verantwoordelijkheden voor beleid naar het lokaal bestuur en naar burgers zelf aan de ene kant, en richting internationale organisaties anderzijds, beïnvloedt de ontwikkelingen in het sociaal domein en de mate waarin burgers zich verbonden voelen met elkaar. Dat geldt ook voor veranderingen in familiale verbanden en sociale netwerken, met veranderingen in tijdsbesteding en in het gebruik van (digitale) media.

Tussen de wijk...

In toenemende mate wordt er een beroep op de eigen en sociale verantwoordelijkheid van mensen gedaan. Dat gebeurt in de zorg, op de arbeidsmarkt en op het gebied van leefbaarheid en veiligheid in de wijk. Moeten we steeds meer zorgen voor onze familie en buren, van wie en hoe? Praten we mee over veiligheid in de wijk? Hoe verplicht wordt en voelt de vrijwillige inzet? In gebiedsentiteiten zoals de wijk, de buurt en de regio komen sociale, ruimtelijke en financiële vraagstukken samen, en bestaat er onzekerheid over de beschikbaarheid en betaalbaarheid van voorzieningen. Met het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) onderzoekt het SCP de samenhang tussen krimp, vergrijzing, werkloosheid en problemen op de woningmarkt. De gevolgen van de decentralisatie van voorzieningen voor de kwaliteit van leven wordt gevolgd via de monitor Sociaal Domein, en geëvalueerd voor bijvoorbeeld de langdurige zorg en de Wmo. Dat maakt het mogelijk om de verschillen lokaal te duiden en de effectiviteit van beleid te toetsen. Zo verkennen we ook opties voor kansrijk beleid.

... en de wereld

Naast het verschuiven van taken en verantwoordelijkheden van de nationale naar de lokale overheid en gemeenschap, is er sprake van een voortgaande internationalisering, waarbij taken en verantwoordelijkheden richting de Europese en internationale gemeenschap getrokken worden. Uit het Continu Onderzoek Burgerperspectieven blijkt steeds opnieuw dat de opvattingen hierover in de Nederlandse samenleving scherpe tegenstellingen bestaan. Er is veel wantrouwen. Globalisering, Europese afstemming en bijvoorbeeld digitalisering beïnvloeden de leefsituatie, maar ook de onzekerheid en keuzes van mensen in het economische en maatschappelijk leven (o.a. in tijdsbesteding, opleiding en arbeid). In de

monitor Duurzaam Nederland besteedt het SCP met de andere planbureaus en het CBS aandacht hieraan. De duurzaamheid van de oplossingen die in overheidsbeleid worden aangedragen voor economische en maatschappelijke vraagstukken hangen mede af van het inzicht in de grenzen van economische groei en de betekenis van de Europese samenwerking voor bijvoorbeeld de kansen voor zowel autochtonen als nieuwkomers op de arbeidsmarkt. Wat betekent dit bovendien voor het besef van identiteit en lotsverbondenheid? Hoe waarderen mensen het werk, maar ook het eigen netwerk en de wijk in die globaliserende wereld?

Identiteit en lotsverbondenheid: binding en verwijdering

De lokale, Europese en mondiale ontwikkelingen beïnvloeden de sociale en culturele situatie ('de leefsituatie') in Nederland. Dat raakt kwesties van identiteit. Het gaat daarbij onder meer om de verzorgingsstaat als 'bedreigd nationaal bezit', het gevoel van nationale lotsverbondenheid en het gevoel dat men al dan geen grip op de persoonlijke en gemeenschappelijke toekomst heeft. Houdingen tegenover de politiek en maatschappelijke instituties en de publieke opinies en emoties over maatschappelijke kwesties bepalen de stemming in het land. Die is als zodanig van belang voor het welbevinden van burgers, voor gevoelens van 'maatschappelijk onbehagen'. Het voedt ergernissen over dat onbehagen versus collectief zelfvertrouwen en optimisme en (nationale) trots. Het raakt ook opkomend extremisme in opvattingen en gedrag. De stemming is ook van invloed op de mate waarin mensen zich verbonden of verwijderd van elkaar voelen, en op de ruimte die politici ervaren om tegen die achtergrond te komen tot collectieve prioriteiten en draagvlak voor beleid.

2.3 Burgers en instituties: herijking van verantwoordelijkheden

Over verzorgingsstaat en participatiesamenleving

De Troonrede van 2013 leidde tot een politiek, maatschappelijk en wetenschappelijk debat over de participatiesamenleving. Is het een alternatief voor de verzorgingsstaat? Over welke vormen van participatie gaat het en gebeurt dat nog niet? Wat kan of gaat er anders? Dat zijn de vragen waarop het SCP – los van precieze beleidsmaatregelen – het antwoord zoekt, zoals in het essay Rijk Geschakeerd. In 2014 werd in de Troonrede de term 'veerkracht van de samenleving' gebruikt, dat eenzelfde beroep op de eigen verantwoordelijkheid van burgers lijkt te doen. De gemene deler lijkt een herijking van verantwoordelijkheden tussen burgers en instituties.

Dat burgers zich tot de instituties van de staat moeten verhouden is van alle tijden. Dat mensen participeren in werk, gezin en sociale netwerken ook. Wat is er dan vandaag anders en in welk opzicht? Met welk doel streeft de overheid veranderingen na en zijn die realistisch? Met het beroep op de eigen verantwoordelijkheid en de zelfredzaamheid van burgers verschuiven er meer verantwoordelijkheden voor het maatschappelijk welbevinden naar het lokaal bestuur en naar maatschappelijke organisaties. We nemen die trend al langer waar, zo liet o.a. het Sociaal en Cultureel Rapport 2012 ('Een beroep op de burger') zien. Het volgen van de huidige transitie in de verzorgingsstaat en hun betekenis voor zowel de leefsituatie van burgers als de participatiemogelijkheden en -wensen raakt de kern van het voorliggende werkprogramma van het SCP.

We schenken de komende jaren aandacht aan zowel de kwaliteit en beschikbaarheid van voorzieningen als wat deze opleveren in termen van kansen op werk of een opleiding. Onderzoeken als Maten voor Gemeenten en Public Sector Performance zetten de prestaties van bijvoorbeeld gemeenten op het terrein van voorzieningen in een (internationaal) vergelijkend perspectief. De verschillende wetsevaluaties dragen de komende tijd ook bij aan de inzichten.

Het SCP volgt de praktijk enerzijds via het instrument van de monitor, anderzijds via de evaluatie van beleid of wetgeving. In de komende jaren verkennen we ook het meer 'vooruit te kijken' waar het om de (mogelijk) gedragseffecten in termen van gezondheid en participatie. Voor een verzorgingsstaat in transitie en bij de onderbouwing van beleid daarbij is het inzicht in de mogelijke gedragsperspectieven en –alternatieven van burgers van waarde voor beleidsmakers en de politiek.

Over hoe mensen de veranderingen ervaren

De veranderende verzorgingsstaat beïnvloedt het vertrouwen van burgers in de politieke en economische instituties, maar ook in sociale netwerken. In de afgelopen jaren zagen we de financiële en sociale onzekerheid toenemen, en fluctueerde het vertrouwen in de politiek sterk. We constateerden eveneens een trendmatige toename van het onbehagen in de samenleving, evenals een afnemend vertrouwen in de Europese Unie. Ook in de komende jaren is het SCP voornemens om per kwartaal te rapporteren over de uitkomsten van het in 2008 in opdracht van het Ministerie van AZ gestarte onderzoek naar zorgen en maatschappelijke kwesties die leven in de bevolking en die van belang zijn voor de politiek (de eerder genoemde kwartaalberichten van het Continu Onderzoek Burgerperspectieven). Daarbij komen onbehagen, collectief (zelf)vertrouwen en normatieve oriëntaties op de toekomst aan de orde.

Het inzicht in de mate waarin burgers tevreden zijn over hun leven en leefsituatie, en de trends in opvattingen, waarden en normen die daarachter schuilgaan, levert waardevolle informatie op voor beleid en politiek bij de ontwikkeling van handelingsperspectieven. Dat geldt zeker voor het inzicht in de kansen op participatie van bepaalde groepen burgers, bijvoorbeeld door het in kaart brengen van de arbeidsmarktpositie en leefsituatie van migranten, de ontwikkelingen in leefsituatie van ouderen versus jongeren, en het effect van beeldvorming hierover op het welbevinden, bijvoorbeeld in termen van ervaren discriminatie en (on)mogelijkheden tot participatie. Het SCP continueert het onderzoek naar deze trends, omdat ze relevante inzichten opleveren voor het inschatten van gedrag(sopties) van burgers in reactie op beleid, of van het maatschappelijk draagvlak voor beleid.

Gedrag en psychologie van de burger

Naast demografische kenmerken, sociaaleconomische status, fysieke gesteldheid en het voorzieningenaanbod zijn ook psychologische kenmerken van invloed op het gedrag van burgers. Het SCP heeft in de loop der jaren een ruime kennis opgebouwd over de eerste vier groepen van variabelen, maar minder over de laatste. Voorbeelden van psychologische determinanten (en uitkomsten) van gedrag zijn bijvoorbeeld: ervaren regie, ervaren autonomie, coping, weerbaarheid, optimisme, tevredenheid en welbevinden.

In de pogingen om het gedrag van burgers te verklaren wijzen verschillende SCP-studies naast de bekende sociaaleconomische kenmerken ook steeds vaker naar

psychologische kenmerken en vaardigheden als mogelijke verklaring. Ze spreken de verwachting uit dat deze psychologische factoren meer inzicht geven in de verschillen in welbevinden, maatschappelijke participatie en het gebruik van voorzieningen.

Om beter te begrijpen hoe burgers tot een bepaald gedrag komen zal het SCP zijn deskundigheid van de gedragsmatige en sociaalpsychologische kanten van beleid versterken.

Het SCP draagt in dat licht ook bij aan de ontwikkeling van de zogenaamde BIT-teams (*Behavioural Insight Teams*) op het terrein van het Ministerie van IenM, maar ook met andere departementen zijn we hierover in gesprek. Op het terrein van het ministerie van SZW dragen we in 2015 bij aan de Pensioendialoog en inzicht in de combinaties van zorg, werk en zekerheid (bijvoorbeeld rond mantelzorg en mobiliteit op de arbeidsmarkt). We zetten in op meer inbreng van de gedragsmatige en sociaal-psychologische kanten van beleid.

3. Strategische onderzoeklijnen

Dit leidt tot drie onderzoeklijnen in het onderzoek van het SCP. De onderzoeklijnen overstijgen inhoudelijk de 'waan van de dag' en hebben meerjarige maatschappelijke en beleidsrelevantie. Ze bieden zoals gezegd tegelijkertijd de mogelijkheid om actuele beleidsvragen te stellen en beantwoorden.

De eerste onderzoekslijn is: 'Leefsituatie en kwaliteit van leven in Nederland', waarbinnen de feiten en cijfers rond het sociaal en cultureel welzijn in Nederland op een rij gezet worden. De tweede onderzoekslijn is: 'Sociale cohesie: in- en uitsluiting in de Nederlandse samenleving' en richt zich op de vraag wie wel en niet meedoen in arbeid, opleiding, zorg of vrije tijdsbesteding en waarom. De derde onderzoekslijn richt zich op de 'Veranderende verzorgingsstaat' en gaat over de herijking van de relatie van burgers met de overheid en de verschuiving in verantwoordelijkheden voor de leefsituatie, de kwaliteit van leven en de kansen op participatie.

Onderzoekslijn 1: Leefsituatie en kwaliteit van leven in Nederland

We worden ouder, maar ook gezonder oud? Wat betekent dat voor de tijd die we besteden aan werk, de familie, een leven lang leren of de vrije tijd? Wat betekent de diversiteit aan bevolkingsgroepen en samenlevingsvormen daarbij? Welke rol spelen technologie en media in de komende jaren voor de mogelijkheden om te participeren? Het SCP brengt doorlopend het sociaal en cultureel welzijn van Nederland en Nederlanders in kaart, waarmee dergelijke vragen beantwoord kunnen worden. Dat gaat feitelijk over de leefsituatie van mensen en hun kwaliteit van leven en levert waardevolle informatie op voor de samenleving zelf, om maatschappelijke trends te begrijpen, maar zeker ook voor beleid en politiek om maatschappelijke vraagstukken te bespreken en beantwoorden. Bijvoorbeeld over de verhouding tussen jongere en oudere generaties, tussen zieken en gezonden, migranten en de autochtone bevolking of over de fundamentele veranderingen op de arbeidsmarkt. Het is niet aan het SCP om blauwdrukken van oplossingen te ontwikkelen, maar wel om in de feitelijke informatie te voorzien over hoe het met

groepen burgers gaat, hoe zij zich gedragen en hoe de overheid en bijvoorbeeld zorgaanbieders, onderwijsinstellingen of bedrijven functioneren. Eerder (2.1) gaven we aan dat kenmerkend voor het SCP onderzoek is dat we het perspectief van burgers centraal stellen, zowel het niveau van individueel gedrag als op het niveau van collectieve sociale verschijnselen.

Het kerndocument van het SCP dat hier tweejaarlijks de feiten en cijfers over bij elkaar brengt en daar duiding aan geeft is de Sociale Staat van Nederland. Kwaliteit van leven raakt aan hoe mensen zich voelen en hoe zij tegen de wereld aankijken. We brengen daarom ook de betrokkenheid bij en visies en zorgen over de samenleving en politiek in beeld. In de Volksgezondheid Toekomst Verkenningen van het RIVM en de samenwerking met RIVM en IGZ in de te ontwikkelen Staat voor de Volksgezondheid en Zorg worden de inzichten rond de volksgezondheid op een rij gezet. Zo worden op de verschillende maatschappelijke terreinen, (deel)studies verricht zoals naar de kosten in de jeugdzorg en de zorg voor mensen met beperkingen, de mantelzorg en via de arbeidspanels die de ontwikkelingen aan zowel de aanbod- als vraagzijde van de arbeidsmarkt in kaart brengen. In het overzicht van onderzoeksprojecten is aangegeven welke onderzoeken reeds lopen of in 2015 ter hand genomen worden (zie deel 2 Werkprogramma 2015).

Onderzoekslijn 2: Sociale cohesie: in- en uitsluiting in de Nederlandse samenleving

Het kennen van de feiten biedt niet automatisch inzicht in het verhaal erachter. Wat betekent een ouder wordende bevolking voor sociale contacten, eenzaamheid onder mensen of mogelijkheden op werk? Wie hebben er toegang tot onderwijs en ICT en hoe beïnvloedt dat de maatschappelijke positie van mensen? Onder welke omstandigheden voelen mensen zich veilig en wat doet dit met lotsverbondenheid en gemeenschapszin? In welke mate is er sprake van discriminatie of afzondering en welk effect heeft dat op de participatie en integratie van bevolkingsgroepen of minderheden? De tweede onderzoekslijn richt zich op wat mensen in- en uitsluit en op de onderliggende mechanismen daarvan die verschillen in de kwaliteit van leven verklaren, en beïnvloeden of mensen al dan niet mee doen of kunnen komen op de arbeidsmarkt, in het onderwijs of elders in de samenleving. Er bestaan verschillen tussen groepen, ook in hun mogelijkheden om die te beïnvloeden. Verschillen zijn in zichzelf niet problematisch, maar wel als ze leiden tot polarisatie of maatschappelijke conflict. Welke invloed heeft bijvoorbeeld migratie op de compositie van de toekomstige samenleving? Welke rol spelen etnische verschillen, en hoe ontstaat radicalisering? In- en uitsluiting heeft invloed op de mate van sociale cohesie in de samenleving. Of het nu gaat over onderwijs, zorg, werk, sport of cultuur. Er is behoefte aan kennis hierover. Vraagstukken rond de rechtvaardige verdeling van middelen zijn nauw verbonden met de processen van in- en uitsluiting en met de participatiemogelijkheden van mensen.

We besteden in 2015 onder meer aandacht aan de arbeidsmarktpositie van verschillende groepen, hun opleidingskansen, de ervaren discriminatie en de mogelijkheden voor emancipatie en integratie. De diverse rapportages over de positie en participatie van LHBT's (Lesbisch, homo- en biseksuelen, transgenders) en de positie van migranten, waaronder Midden- en Oost-Europese arbeidsmigrant zijn onderdeel van deze onderzoekslijn. Daarnaast ontwikkelen

we verdeelmodellen in bijvoorbeeld de (jeugd)zorg en de sociale zekerheid. In de komende jaren vinden er verschillende evaluatie-onderzoeken, monitors en verkenningen op de genoemde terreinen plaats (zie deel 2 Werkprogramma 2015).

Onderzoekslijn 3: Veranderende verzorgingsstaat

De veranderingen in de verzorgingsstaat zijn in belangrijke mate het decor voor de leefsituatie in Nederland. Veranderende instituties beïnvloeden namelijk ook de mogelijkheden voor burgers – zeker voor kwetsbare groepen - om mee te doen in het maatschappelijk leven. Op die wijze zijn de drie onderzoekslijnen met elkaar verbonden. Welke gevolgen hebben de decentralisaties voor de kwaliteit en toegankelijkheid van voorzieningen? Hoe beïnvloeden ze de participatie van mensen? Welke ontwikkelingen zien we in de kosten? Bereiken gemeenten de door hen gewenste veranderingen en bereikt de wetgever de doelen van de wetgeving? Wat betekent het voor de rechtszekerheid van mensen? Het beroep op de burger (eigen verantwoordelijkheid), de decentralisatie van taken naar het lokaal bestuur en het grotere belang dat aan bijvoorbeeld nabuurschap of gemeenschapsvorming wordt gehecht doen de verantwoordelijkheid voor de leefsituatie verschuiven. Dat roept dergelijke maatschappelijke en beleidsvragen op. Tegelijkertijd zorgen ook toenemende internationalisering en Europeanisering ervoor dat samenlevingsvormen, en politieke en bestuurlijke systemen, veranderen. Ze zetten deze enerzijds verder onder druk, maar worden ook opener en meer gevarieerd. Dat beïnvloedt gevoelens van (on)zekerheid, maar ook het vertrouwen in instituties. Dat gaat niet alleen over statelijke instituties. Het stelt de rolverdeling tussen burgers, overheden, maatschappelijke organisaties en marktpartijen op de proef. Dat gaat ook over vrijwillige initiatieven en buurtzorg die in het debat over de participatiesamenleving sterk naar voren komen.

Het SCP volgt wat systeemveranderingen in de verzorgingsstaat betekenen via wets- en beleidsevaluaties (o.a. de Wmo en Hervorming Langdurige Zorg). De komende jaren wordt onder meer (in opdracht van de departementen van BZK, VWS, SZW en de VNG) de overall monitor sociaal domein worden uitgevoerd om de gevolgen van de decentralisaties in de verzorgingsstaat te volgen voor de leefsituatie en kwaliteit van leven. Daarmee toetsen we de komende jaren de aannames onder het Rijksbeleid, volgen we behoeften en ramen we kosten, bijvoorbeeld in de jeugdzorg, de ouderenzorg en op het terrein van arbeidsgehandicapten. In toenemende mate ontstaat daarbij de behoefte aan lokaal bruikbare kennis. Het SCP sluit daarom aan bij de kennisinfrastructuur voor lokale overheden en organisaties en stemt af met organisaties zoals de VNG en KING (Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten; zie verderop).

De invulling van de monitor- en evaluatiefunctie van het SCP is nauw verbonden met de herijking van de systeemverantwoordelijkheid van het Rijk in het sociale domein. Het SCP onderscheidt zich van anderen door de kennisopbouw rond trends in de leefsituatie en kwaliteit van leven van mensen, op basis waarvan we in staat zijn de actuele beleidsvragen over de veranderende verzorgingsstaat in een meerjarig perspectief te plaatsen. Dat vergroot het inzicht in hoe de 'leefwereld' van mensen en de 'systeemwereld' van wetten en beleid zich tot elkaar verhouden.

4. Werkwijze

De werkwijze van het SCP wordt gekenmerkt door onafhankelijkheid, een wetenschappelijke werkwijze en beleidsrelevantie, waarbij de aandacht voor productvariatie, het verrichten van verkenningen en het evenwicht tussen kwantitatief en kwalitatief onderzoek speerpunten zijn.

4.1 Monitoring, evaluatie en verkenning van beleidsopties

In het Instellingsbesluit staan de kerntaken van het SCP. Deze verwijzen naar de onderzoeksmethoden die we hebben om onderzoek te verrichten, namelijk de **monitoring**, de **evaluatie** van beleid en het **verkennen** van beleidsopties.

Meer verkenningen, scenariostudies en ex ante beleidsevaluatie

Voor elk van deze drie hebben we instrumenten en ervaring in huis, ofschoon het verkennen van beleidsopties traditioneel minder aan de orde was dan de monitoring en evaluatie. Voor een verzorgingsstaat in verandering en bij de onderbouwing van het beleid is het inzicht in de mogelijke gedragsperspectieven en –alternatieven van burgers van grote waarde voor beleidsmakers en de politiek. Ex-ante evaluaties bieden die mogelijkheid om aan het begin van het beleidsproces meer kennis te hebben van de slaagkans van voorgenomen maatregelen. Door vroegtijdige toetsing van de vooronderstellingen bij voorgenomen beleid - qua werking van instrumenten, of het gedrag van burgers en instellingen – kan onderzocht worden of de beleidstheorie klopt en gedrag van burgers in de praktijk aannemelijk is. Het SCP zet hier de komende jaren op in.

De combinatie van monitoring, evaluatie en verkenningen of scenariostudies biedt zicht op de maatschappelijke trends, en inzicht in het verhaal ‘achter de cijfers’.

Meerjarige afspraken en nieuwe initiatieven

Er bestaan op veel van de onderzoeksterreinen meerjarige afspraken met departementen en het CBS over monitoring en evaluatie, zoals over de Emancipatiemonitor, het Armoedesignalement, de PGB-monitor, het volgen van de integratie van migrantengroepen, de Homo-emancipatiemonitor, het Culturele Draagvlak en de Rapportage Sport. Dat geldt ook voor wetsevaluaties, zoals bij de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de herziening van de langdurende zorg. Samen met het Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving is een start gemaakt voor gezamenlijke verkenningen voor kansrijk beleid. De reeks is getiteld *Kansrijk Beleid* en biedt *state of the art* kennis over een bepaald beleidsveld of bepaalde beleidsmaatregel en de kans van slagen in de Nederlandse situatie. Waar zinvol werken de drie planbureaus hierin samen. In 2015 komen onder meer het klimaatbeleid en het onderwijs aan bod.

4.2 Wetenschappelijke kwaliteit en beleidssensitiviteit

Om de voornoemde analyses te kunnen presenteren en versterken is de borging van de wetenschappelijke kwaliteit van ons werk cruciaal. Dat doen we op verschillende manieren.

Interdisciplinair onderzoek en micro perspectief

Kenmerkend voor het werk van het SCP zijn de interdisciplinaire benadering (sociologisch, economisch, bestuurskundig en econometrisch) en het hanteren van een microperspectief op de leefsituatie van burgers. Het uitgangspunt is dat burgers niet alleen reageren op financiële prikkels. Hun gedrag komt ook voort uit sociale en culturele motieven en wordt mede bepaald door informatietekorten en restricties die samenhangen met institutionele arrangementen (wetten, regelingen, uitvoeringsorganisaties). Daar waar extra inzichten nodig zijn, bijvoorbeeld op methodologisch terrein, bij het in kaart brengen van ervaringen van mensen of vanuit de sociale psychologie, zal het SCP zijn deskundigheid versterken.

Het verhaal achter de cijfers: kwantitatief en kwalitatief onderzoek

Het SCP verricht veel kwantitatief onderzoek, maar dit wordt vaker gecombineerd met kwalitatieve benaderingen (expertmeetings, focusgroepen, interviews). Dat vergroot het inzicht 'achter de cijfers'. Het SCP heeft een systeem van kwaliteitsborging, waarbij continu de wetenschappelijke kwaliteit geborgd en de onderzoeksverantwoording bewaakt worden. Daarbij wordt onder meer gewerkt met leescommissies, het inschakelen van externe deskundigen (uit de wetenschap en de praktijk) en het verwerken van nieuwe inzichten op methodologisch terrein. Daarnaast zijn er sterke verbindingen tussen de onderzoekers van het SCP, alle Nederlandse universiteit en veel buitenlandse universiteiten en wetenschappelijke instituten. De SCP onderzoekers zijn vrijwel allen gepromoveerd of daarmee bezig. Ze verbinden hun wetenschappelijke werk met actuele en beleidsrelevante vraagstukken. Daarmee komen ook nieuwe inzichten over methoden van onderzoek continu het SCP binnen. Dat is van belang omdat we blijvend inzetten op combinaties van kwalitatief en kwantitatief onderzoek en daarbij nieuwe mogelijkheden verkennen. De dialoog met departementen is steeds belangrijker om ook de relevante kennisvragen te traceren en duiden die achter politieke of maatschappelijke kwesties schuilgaan. Het SCP wil daarin signalerend werken.

Koppeling van lokale en internationale kennisbronnen

Om dit te kunnen doen is ook de deelname van het SCP in Europees onderzoek en het aanhaken bij internationale onderzoekagenda's van onder meer de OECD cruciaal. De sociaal-culturele trends in Nederland begrijpen we beter door onszelf te spiegelen aan de wereld om ons heen. Het SCP volgt zowel de lokalisering en regionalisering (decentralisaties), als de internationalisering in en van onze samenleving. Die bewegingen staan in nauw verband met de voorzieningen in de verzorgingsstaat, de leefsituatie van mensen, en hun maatschappelijke betrokkenheid en toekomstperspectief.

Onderzoeken zoals het vijfjaarlijkse tijdsbestedingsonderzoek, het reguliere MediaTijd onderzoek, de VrijeTijdsOmnibus (VTO) en de terugkerende HBSC (Health Behavior of School Aged Children Index) bieden een belangrijke basis om de veranderingen duurzaam in kaart te brengen. Er wordt intensief gebruik gemaakt van internationale data van de OESO, de Eurobarometer, Eurostat, de European Social Survey (ESS) en de Health Behaviour of School Aged Children Index (HBSC). Het ESS maakt op veel terreinen een vergelijking tussen ongeveer 30 Europese landen mogelijk op het gebied van attitudes en opvattingen, zoals op het gebied van veiligheid, politiek vertrouwen, sociale cohesie en sociale zekerheid. De HBSC doet dat specifiek voor de ontwikkelingen in de groep jeugdigen. In 2015 brengt het SCP op basis van de ESS data ook een separate

studie uit over 'Nederland en zijn burens'. Met de HBSC publiceert het SCP regelmatig over de ontwikkelingen onder jeugdigen.

Valorisatie en bredere productvariatie en betrokkenheid

In het belang van de 'landing' en het gebruik van de verzamelde kennis en inzichten onderhoudt het SCP veel contacten met de departementen en maatschappelijke organisaties. Na de publicatie van een onderzoek houden we lezingen, presenteren we onderzoek en wisselen we kennis met de departementen uit. Regelmatig worden daartoe symposia en conferenties georganiseerd. Voor de landing van inzichten uit SCP onderzoek is ook de deelname van de directeur SCP in de Raad voor Werk, Inkomen, Zorg en Onderwijs (RWIZO) en de Raad voor Economische Zaken, Infrastructuur en Milieu (REZIM), evenals in het ambtelijk voorportaal van de onderraad van de Ministerraad, belangrijk.

Variatie in kennisbehoeften vraagt om meer variatie in kennisproducten. We proberen in te spelen op die kennisbehoefte in beleid, politiek en samenleving. We doen dat met verschillende onderzoeksproducten, van gedrukte rapporten tot factsheets, vignetten en e-publicaties. In de komende jaren wordt daarmee verder gevarieerd, onder meer door het gebruikmaken van de mogelijkheden die infographics, de smartphone en de website bieden. Dat voorziet in een behoefte van zowel het beleid, als de politiek en de samenleving. De dialoog met het beleid en met de samenleving zien we als onderdeel van onze planbureaufunctie.

Naast de departementen waarvoor onderzoeksopdrachten worden verricht is het SCP ook bij anderen betrokken. Zo verzorgt de directeur SCP jaarlijks een bijdrage aan de ambassadeursconferentie die door het Ministerie van Buitenlandse Zaken wordt georganiseerd en zijn onderzoekers op velerlei wijze betrokken bij kenniskamers, kennisplatforms en bijvoorbeeld bij Defensie via het lidmaatschap van de Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO) en bij reputatieonderzoek van Buitenlandse Zaken. Verschillende onderzoekers dragen bij aan Interdepartementale Beleidsonderzoeken (IBO) en Beleidsdoorlichtingen die vanuit het Ministerie van Financiën worden gecoördineerd. Met de SER verkennen we samenwerking rond arbeidsmarktonderzoek.

Begeleidingscommissie: wetenschap, beleid, praktijk

De SCP *Begeleidingscommissie* – onder leiding van dr. Roland van der Vorst - heeft een belangrijke toezichthoudende en adviserende taak. De Commissie adviseert over het werkprogramma. Dit college bewaakt het wetenschappelijke niveau van het werk van het SCP en de maatschappelijke relevantie hiervan. De leden zijn werkzaam in de wetenschap, bij maatschappelijke organisaties en andere overheden. Met de begeleidingscommissie wordt tweemaal per jaar een bijeenkomst belegd over voornemens, resultaten en verantwoording van onderzoek. In 2015 wordt ook de externe Audit van het SCP door de Begeleidingscommissie voorbereid.

4.3 Onafhankelijkheid

Het werkprogramma van het SCP komt tot stand na nauw overleg met de belanghebbende en opdrachtgevende departementen en de Ministerraad. Hun informatie- en onderzoeksbehoeften zijn leidend, maar we initiëren ook zelf onderzoek dat relevant is voor het sociaal en cultureel welzijn in Nederland.

Daarin schuilt – naast de wetenschappelijke werkwijze – voor een belangrijk deel van de onafhankelijkheid van het planbureau. Dit zijn bijvoorbeeld onderzoeken rond tijdsbesteding, ICT en mediagebruik en religie, maar ook rond mantelzorg of de levensloop van ouderen.

Het proces van totstandkoming van het werkprogramma is sinds 2013 herijkt. Voor de zomer wordt met alle betrokken departementen van gedachten gewisseld over de hoofdlijnen van onderzoek en in het najaar over de invulling met concrete projecten. Veel van de in 2015 (en verder) uit te voeren onderzoeksprojecten vloeien voort uit eerder met de departementen gemaakte afspraken.

Naast de regering hebben ook de Eerste en Tweede Kamer direct toegang tot het SCP en de mogelijkheid om onderzoeksvragen te stellen. Ook in de komende jaren wordt bewaakt dat het planbureau ruimte houdt om hun vragen te beantwoorden, net als voor het stellen van de vragen die niet gesteld worden, maar die het SCP wel relevant acht voor het sociaal en cultureel welbevinden in Nederland. Het SCP maakt deel uit van de *checks and balances* in het politiek-bestuurlijke systeem.

4.4 Communicatie

Het SCP bevindt zich in een maatschappelijke, politieke en beleidsmatige omgeving die door continue verandering wordt gekenmerkt en die vraagt om een hoge mate van responsiviteit. Een belangrijk deel van de communicatie van het SCP verloopt via media. De groeiende invloed van en de veranderingen in het medialandschap en de noodzaak tot sterkere verbindingen met stakeholders vraagt dat het SCP zich bezint op de relatie met relevante partijen. Het is meer dan ooit van belang dat het communicatiebeleid wordt gekoppeld aan de strategische koers en prioriteiten van het SCP. Daarvoor werken we aan een nieuwe inrichting van de communicatiefunctie en zetten stappen om zo veel mogelijk in te spelen op deze ontwikkelingen.

5. Het SCP in de kennisinfrastructuur van de Rijksoverheid

Het SCP is een belangrijke speler in verschillende kennisketens en onderhoudt via samenwerking en (personele) uitwisseling veel contact met andere kennisproducten en –leveranciers. De positionering daarbinnen is de komende jaren van groot belang, onder meer vanwege het toegenomen lokale en internationale karakter van nationale vraagstukken, maar ook vanwege de behoefte aan kennis over sectoren heen.

Samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek

Veel analyses van het SCP zijn gebaseerd op door het CBS verzamelde en ter beschikking gestelde gegevens, zoals de Emancipatiemonitor en het jaarlijkse Armoedesignalement. Het CBS is ook voor het trekken van steekproeven van belang en het SCP maakt veel gebruik van CBS-registraties. Daarnaast laat het SCP zelf enkele grote surveys uitvoeren (onder meer naar tijdsbesteding). De afspraken met het CBS zijn erop gericht om tijdig en adequaat gegevens ter beschikking te krijgen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de doorlooptijd van onderzoek altijd zal verschillen van de snelheid waarmee beleid en politiek

behoefte hebben aan de resultaten hiervan. Belangrijk is op te merken dat het SCP voor het invullen van de onderzoekstaken in hoge mate afhankelijk is van de samenwerking met en data van het CBS. Keuzes door het CBS om – al dan niet onder druk van bezuinigingen – bepaalde data niet langer te verzamelen kunnen consequenties hebben voor het voortbestaan van SCP onderzoek. In 2015 wordt ook met het CBS samengewerkt in het kader van de evaluatie van de wetgeving voor het Caribisch deel van Nederland uit 2010, en onderzoek naar de gevolgen voor de kwaliteit van leven op de eilanden sinds zij een openbaar lichaam van Nederland zijn.

Samenwerking met het CPB, PBL en RIVM

Het onderzoek van het SCP sluit aan bij de kennisagenda's van de departementen en de Rijksbrede Strategie-agenda. Het SCP werkt daartoe ook samen met het Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving (bijvoorbeeld in de Duurzaamheidsmonitor), evenals met (inter)nationale wetenschappelijke instellingen, zoals de universiteiten en in de leiding van de European Social Survey. De planbureaus hebben zoals aangegeven besloten om Verkenningen voor Kansrijk Beleid te gaan maken, in de periode tussen verkiezingen (zie terug). Daarbij komen het ruimtelijke, financiële, sociale en culturele perspectief bijeen in beleidsrelevante inzichten. Het SCP Memorandum voor de formateur, met een stand van zaken van beleidsrelevante trends op het sociaal en cultureel terrein, verschijnt traditioneel na verkiezingen en wordt met trendrapportages voorbereid. Met het RIVM wordt samengewerkt in de Volksgezondheid Toekomst Verkenningen (VTV) en de Sport Toekomst verkenningen (STV). We zetten in op continuering en versterking van de samenwerking waar dat zinvol en kansrijk is.

Samenwerking met academische partners, kenniskamers en - platforms

Met de Nederlandse en buitenlandse universiteiten bestaan nauwe personele en onderzoeksmatige verbindingen. Daarmee borgt het SCP ook naar de toekomst toe de wetenschappelijke kwaliteit van het werk en biedt het universiteiten de kans de beleidsrelevantie van hun onderzoek te vergroten. Er wordt onder meer samengewerkt in door de EU gefinancierde Europese onderzoeksprojecten en in door NWO en ZonMw gefinancierd onderzoek. Naast de samenwerking met academische partners participeert het SCP in verschillende kenniskamers en kennisplatforms van de departementen, onder meer bij de ministeries van VWS, IenM en SZW. Dat is van blijvend belang voor de verbinding met de kennisbehoeften van departementen.

Samenwerking met de WRR en de Kaderwetadviescolleges

Met de adviescolleges die tot taak hebben de regering in brede zin over het sociale en culturele domein te adviseren worden inzichten uitgewisseld. Dat gebeurt vooral met de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, de Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling, de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg, de Raad voor Cultuur en de Raad voor het Openbaar Bestuur. De Directeur SCP is (net als de directeur CPB en de directeur PBL) adviserend lid van de WRR. Bij enkele andere raden schuift de directeur SCP regelmatig aan wanneer de inhoudelijke vragen daar aanleiding toe geven. De leden van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) maken deel uit van de Begeleidingscommissie van het SCP. De RMO zal naar verwachting in 2015 met de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg opgaan in de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving. Het SCP ziet daarin een belangrijke

samenwerkingspartner. Kennis uit SCP onderzoek kan relevant zijn voor de adviesvragen die de Raad of de wetgever zichzelf stellen.

Samenwerking met kennisinstituten gericht op toegepast en implementatieonderzoek

Met instituten als Nivel, Trimbos, Verweij Jonker, Vilans, Movisie, het Nibud, het KiM, de Boekmanstichting, het Mulier Instituut en met hoger onderwijsinstellingen werken we samen op het grensvlak van onderzoek, beleid en implementatie. Het SCP concentreert zich in de samenwerkingsrelaties primair op het op onafhankelijke en wetenschappelijke wijze monitoren en duiden van maatschappelijke trends, waar anderen zich richten op beleidsadvisering of implementatie(onderzoek). Daarmee brengen we inzichten uit de kennisontwikkeling, het kennisgebruik en de valorisatie samen, bijvoorbeeld rond onderwerpen zoals de Wmo (bijvoorbeeld mantelzorg), de Langdurende Zorg, de sport- en cultuurparticipatie. Daarmee haakt het SCP aan bij recente studies van de Gezondheidsraad, ABD Topconsult en ZonMw over de kennisinfrastructuur van departementen en in het sociale domein, al strekt het werkterrein van het SCP zich breder uit over het hele sociale en culturele domein.

Meer verbinding met de lokale en regionale kennisinfrastructuur sociaal domein

Het SCP onderhoudt al veel contacten met het lokaal bestuur en is onderdeel van een voor hen relevante, maar misschien nog niet altijd bekende kennisinfrastructuur. Het SCP werkt veelal landelijk, maar zowel bij de begeleiding van de opzet en het verloop van onderzoeksprojecten, als in samenwerking en programmering zijn gemeenten vaak betrokken. De komende jaren moet de kennis uit SCP onderzoek landen waar het nodig en bruikbaar is. In het kader van de monitoring in het sociaal domein is daarom de komende jaren intensivering van de samenwerking van belang, met onder meer het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING) en de VNG, maar ook met provincies waar het de regio als gebiedsenteit betreft. De komende jaren wordt invulling gegeven aan een effectieve kennisinfrastructuur in het sociale domein en met lokale partners.

DEEL 2

WERKPROGRAMMA 2015

1. Thema's en zwaartepunten

De bovenstaande drie onderzoekslijnen zijn in de vier onderzoeksectoren¹ van het SCP inhoudelijk ingevuld. Het SCP bestrijkt in haar onderzoekswerk vele maatschappelijke terreinen. Voor nagenoeg al die terreinen geldt dat er ontwikkelingen en trends in kaart gebracht worden (onderzoekslijn 1), dat er verklarend onderzoek gedaan wordt naar omstandigheden en mechanismen die verschillen tussen (groepen) burgers verklaren (onderzoekslijn 2), en dat er onderzocht wordt hoe de veranderende verzorgingsstaat en de verhouding tussen burgers en overheden uitpakt voor de leefsituatie en de kwaliteit van leven (onderzoekslijn 3).

Bij de opsomming van de concrete onderzoeksprojecten in het navolgende deel van dit document zien we de concrete meerjarige thema's en zwaartepunten in de relevante domeinen in de samenleving (zorg, onderwijs, cultuur, werk) terug. Daarbij is gestreefd aan te sluiten bij de prioriteiten in het beleidsdebat. In nauw overleg met de departementen waar het SCP voor werkt wordt afgestemd wat de prioritaire onderwerpen zijn. Wat zijn de thema's en daarbij horende onderwerpen die het SCP in 2015 ter hand neemt?

Sector APV:

Arbeid: Dit zwaartepunt richt zich op ontwikkelingen in de vraag naar en het aanbod van arbeid. De langlopende panels van het SCP vormen de bron voor de jaarlijkse rapportages. Daarnaast worden projecten uitgevoerd die zich op een concrete vraagstelling richten, zoals de toekomst van de onderkant van de arbeidsmarkt (in samenwerking met het CPB) arbeidsmarktontwikkelingen
Zorgconsumptie en sociale zekerheid: Hierbij ligt het accent met name op onderwerpen die betrekking hebben op langdurige zorg, jeugdzorg en sociale zekerheid. In dit kader kijken we onder andere naar verdeelmodellen voor de Jeugd- en Participatiewet, de solidariteit in de pensioenregelingen, en de ontwikkeling van ziekte en arbeidsongeschiktheid, langdurige zorg, jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning.

Inkomen, participatie en integratie: Dit zwaartepunt sluit vooral aan op de monitoring en in- en uitsluitingsprocessen. Naast het jaarlijkse armoederapport wordt in Europees verband samengewerkt aan de ontwikkeling van referentiebudgetten in de lidstaten. Ook wordt een verdiepende studie uitgebracht naar langdurige armoede en zal het SCP betrokken zijn bij de evaluatie van de Participatiewet.

---

¹ APV = Arbeid en Publieke Voorzieningen; OMM = Onderwijs, Minderheden en Methodologie; PCL = Participatie, Cultuur en Leefomgeving; ZET = Zorg, Emancipatie, Tijdsbesteding.

Interglocaal: Dit zwaartepunt richt zich op de productiviteit en kwaliteit van publieke diensten op internationaal, nationaal en gemeentelijk niveau. Dit omvat onder andere delen van de Monitor Sociaal Domein, een nieuwe editie van Comparing Public Sector Performance die alle EU-lidstaten omvat (mede met het oog op het Nederlandse EU-voorzitterschap in 2016), en de ontwikkeling van een nieuwe versie van Maten voor Gemeenten.

Sector OMM:

Binnen het onderwijsonderzoek worden drie zwaartepunten onderscheiden. Het betreft de monitoring van het onderwijs, gericht op het in kaart brengen van prestaties van leerlingen, van stromen door het onderwijs en van het verwerven van inzicht in hoe verschillende partijen in de samenleving denken over het onderwijs. Een tweede zwaartepunt omvat beleidsevaluatief onderzoek, van ex ante tot ex post. Het derde zwaartepunt heeft betrekking op stelselvraagstukken, met bijzondere aandacht voor flexibilisering van het stelsel (leven lang leren; combineren van keuzes voor opleiding en scholing met keuzes rondom wonen, zorg en werk).

Het SCP-onderzoek naar migranten valt uiteen in drie zwaartepunten. Het eerste betreft het onderzoek naar integratie van migrantengroepen, met een sterk accent op de sociaal-economische en sociaal-culturele positie van de vier grootste niet-westerse groepen. Het tweede zwaartepunt richt zich op de nieuwe migratie vanuit Midden- en Oost-Europa. Een derde zwaartepunt omvat onderzoek naar discriminatie, met bijzondere aandacht voor discriminatie op de arbeidsmarkt. Het onderzoek naar homo-emancipatie en acceptatie richt zich op het in kaart brengen van de attitude van de bevolking over homoseksuele, biseksuele, lesbische en transgender (LHBT) personen en gaat in op de leefsituatie van deze groep, onder andere afgemeten aan de hun gezondheid, sociale netwerken en situatie op het werk.

De sectie methodologie geeft ondersteuning en advies over dataverzameling en data-analyse en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het kwaliteitsbeleid van het SCP. Tevens wordt zelfstandig methodologisch onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de dataverzameling (zie tevens par. 6 Ontwikkeling methodologie SCP).

Sector PCL:

Veel onderzoek in de sector Participatie, Cultuur en Leefomgeving (PCL) is gericht op de civil society in verschillende betekenissen van dat begrip. Ten eerste gaat het daarbij om het deel van de samenleving waarin vrijwillige relaties tussen burgers centraal staan, buiten de sfeer van wettelijke verplichtingen en economische onvermijdelijkheden, met name in verenigingsleven, vrijwilligerswerk en meer informele verbanden en activiteiten in de vrijetijd. Ten tweede gaat het specifiek om vrijwillige organisaties en activiteiten gericht op maatschappelijke kwesties en de politiek, inclusief de professionele belangengroepen en non-profitorganisaties die daaruit zijn voortgekomen (het 'maatschappelijk middenveld' en de 'derde sector'). Ten derde heeft civil society de betekenis van 'publieke sfeer' en dan gaat het om de vorming en de structuur van de publieke opinie en van politieke voorkeuren, zowel op het niveau opinieleiders en uitingen in de media als op het niveau van ambteloze burgers. Opgehangen aan de woorden in de naam van de sector zijn er de volgende continue aandachtsgebieden en meerjarige zwaartepunten:

Participatie: lidmaatschappen, donateurschappen, vrijwilligerswerk en politieke betrokkenheid en activiteit van individuele burgers; ontwikkelingen in het

verenigingsleven, belangenorganisaties en nieuwe vormen van collectieve actie. Zwaartepunten zijn cultuur- en godsdienstparticipatie, de participatie van mensen met beperkingen, participatie ter bevordering van de leefbaarheid van wijken en dorpen, en sociale innovaties in de derde sector.

Cultuur, zowel in de zin van collectieve preferenties en normen en waarden als in de zin van kunstzinnige uitingen: religie en levensbeschouwing, sociale en politieke waarden, publieke opinie en opinievorming en kunst & cultuur.

Zwaartepunten zijn de oordeelsvorming over morele vraagstukken, achtergronden en ontwikkelingen van politiek vertrouwen en houdingen tegenover de Europese Unie, de rol van media daarbij, en ontwikkelingen en structuur van het cultureel draagvlak.

Leefomgeving en leefsituatie: integrale metingen van de leefsituatie van individuen en leefbaarheid van gebieden; sociale samenhang, sociale veiligheid, wonen en woonmilieus. Aandachtspunten zijn de leefbaarheid van wijken en dorpen voor kwetsbare groepen; de effectiviteit van beleidsinterventies voor verbeteringen van de leefbaarheid, ontwikkelingen op het platteland, en de betrokkenheid bij natuur en milieu.

Sector ZET:

De sector Zorg, Emancipatie en Tijdsbesteding (ZET) onderzoekt het gebruik van zorg en ondersteuning door de Nederlandse bevolking en de gezondheid met bijzondere aandacht voor kwetsbare burgers. Daarnaast richt deze sector zich op de leefsituatie en het welbevinden van ouderen en van mensen met een beperking. Hoe deze leefsituatie, het zorggebruik, de ondersteuning en het welbevinden van Nederlandse burgers zich gedurende hun leven ontwikkelen sluit aan bij een breder onderzoeksthema 'kantelmomenten in de levensloop'. Ook richt deze sector zich op de ontwikkeling op het gebied van emancipatie, met daarbinnen aandacht voor de structurele vraagstukken taakverdeling tussen vrouwen en mannen, economische zelfstandigheid van vrouwen, en vrouwen naar de top. Bij het onderzoeksthema jeugd richt de aandacht zich op de leefsituatie, de gezondheid, het welbevinden en de participatie van jongeren en op de behoefte aan opvoedingsondersteuning in het bijzonder van de jeugdzorg. Tevens organiseert ZET het Nederlandse tijdsbestedingsonderzoek en rapporteert op basis hiervan over hoe Nederlanders hun leven indelen met bijzondere aandacht voor vraagstukken over de combinatie van werk en privé en (het combineren van) betaald werk en onbetaald werk (inclusief mantelzorg en vrijwilligerswerk). Tenslotte voert ZET meerjarige onderzoeksprogramma's uit op het terrein van sport (sportdeelname) en van mediagebruik (gebruik van oude en nieuwe media; kinderen en internetrisico's; media en cultuur).

Lopende besprekingen met departementen over meerjarige programmalijnen

Als uitvloeisel van de plannen en ideeën zoals verwoord in de Strategische koers 2015-2020 is het SCP in gesprek met meerdere departementen (OCW, BZK, I&M, VWS, SZW) over concrete invulling van de kennisbehoeften voor de komende jaren. Dat is werk in progress. De departementen hebben aangegeven meerjarige afspraken te willen maken met het SCP. De aard van die afspraken varieert per departement. Wij verwachten dat in het werkprogramma 2016 zichtbaar gemaakt kan worden wat die afspraken zijn. Het zal daarbij - uiteraard - gaan om onderzoek, maar ook over andersoortige kennisbehoefte.

2. Onderzoeksagenda 2015

Hieronder geven we de onderzoeksprojecten aan die al in 2014 of eerder van start zijn gegaan en de projecten die zeker van start gaan in 2015. Uiteraard zijn er nog vele onderwerpen en beleidsvragen in ontwikkeling, maar nog niet concreet vertaald in een onderzoeksproject of nog niet gehonoreerd door het betreffende departement. Die onderwerpen zijn niet in onderstaande onderzoeksagenda opgenomen.

2.1 Onderzoekslijn 1: Leefsituatie en kwaliteit van leven in Nederland

2.1.1 Doorlopende projecten uit voorgaande jaren

Sociale Staat van Nederland 2015

Het SCP geeft elke twee jaar De sociale staat van Nederland (SSN) uit. Dit doet het SCP op verzoek van de Tweede Kamer. De SSN beschrijft en analyseert ontwikkelingen in de leefsituatie van de Nederlandse bevolking in haar geheel en van verschillende bevolkingsgroepen. In de SSN staan kerncijfers over onderwijs, arbeid, inkomen, zorg, vrijetijdsbesteding, maatschappelijke participatie, veiligheid, huisvesting en woonomgeving. Daarnaast is er aandacht voor het oordeel van burgers. Publicatie november 2015.

Continu Onderzoek Burgerperspectieven

In 2015 doorlopende opdracht van AZ/VoRa voor vier kwartaalonderzoeken naar de publieke stemming, maatschappelijke en politieke zorgen en aspiraties in de bevolking (maar ook houdingen tegenover de overheid en andere instituties en voortdurende analyses van verschillen tussen bevolkingsgroepen). In 2015 een verdiepende analyse van veranderingen op collectief en individueel niveau 2008-2014.

Sociale staat van het platteland

In opdracht van het ministerie van EZ wordt in 2015 gewerkt aan de Monitor over ontwikkelingen op het platteland, vergeleken met steden en gelet op verschillende soorten plaatsen. Daarnaast worden nieuwe gegevens verzameld en geanalyseerd over 'Sociaal vitaal platteland', de lokale binding en participatie van burgers. Rapporten over beide onderzoeken worden begin 2016 uitgebracht.

Cultuurparticipatie

Doorlopend onderzoek in het kader van de onderzoeksopdracht voor onderzoek 'Cultureel draagvlak' van OCW. Nadat eind 2014 participatiecijfers over 2012-13 zijn gepubliceerd, worden in 2015 nieuwe cijfer over 2015 uitgebracht. Daarnaast verschijnt in 2015 in het kader van dezelfde opdracht een studie over cultureel erfgoed.

Morele kwesties: Euthanasie

In 2015 zal een kleine publicatie verschijnen over opvattingen over euthanasie: hoe heeft de publieke opinie in Nederland zich ontwikkeld en verschilt ze van die in andere landen, wat zijn de belangrijkste achtergronden van verschillen in

mening en, als belangrijkste vraag, welke overwegingen hebben mensen bij hun meningsvorming? Voor dat laatste zijn in de enquêtes van Culturele veranderingen in Nederland 2010/'11, 2012/'13 en 2014/'15 open vragen voorgelegd over de aanvaardbaarheid van euthanasie verschillende concrete situaties.

Nederland en zijn burens

Internationale vergelijkingen spelen een steeds grotere rol in maatschappelijke en politieke discussies. Begin 2015 publiceert het SCP op basis van het European Social Survey (ESS) een rapport dat Nederland in Europees perspectief plaatst. De nadruk ligt op kwaliteit van leven, sociaal en politiek vertrouwen en op enkele maatschappelijke kwesties (integratie, emancipatie).

LHB 55+'ers

Het onderzoek brengt in kaart welke maatschappelijke positie LHB-55+'ers innemen op terreinen als sociale netwerken, gezondheid, LHB-specifieke ervaringen en zorg. Er is aandacht voor mogelijke verschillen met heteroseksuele 55+'ers en de factoren die een rol spelen bij eenzaamheid en sociale netwerken in deze groep. Opdrachtgever OCW/DE, rapportage eind 2015.

Modellering van zorgtrajecten van ouderen (fase 3)

In opdracht van VWS/D Langdurige zorg voeren we in samenwerking met VU/LASA een onderzoek uit naar zorgtrajecten van ouderen. Het onderzoek opgedeeld in drie fasen:

Fase 1: beschrijving van zorgtrajecten en bijbehorende profielen van ouderen (afgerond in 2013). Fase 2: constructie van een longitudinaal rekenmodel met paneldata van zorgtrajecten van ouderen (uitvoering in 2014).

In 2015 (fase 3) worden ex ante beleidsvoornemens doorgerekend met het ontwikkelde rekenmodel dat met paneldata is gebouwd en enerzijds (veranderingen in) determinanten (met name gezondheid en hulpbronnen) en anderzijds veranderingen in het ontvangen van ondersteuning en zorg (zorgtrajecten) bevat. Doel van het rekenmodel is om inzicht te bieden in stuurbare factoren van zorgtrajecten van ouderen door het brede landschap van Zvw, Wmo, WLZ en informele zorg in een periode van tien tot twaalf jaar.

Zorggebruik van mensen met beperkingen in 2014

In het voorjaar van 2015 komen de eerste data van de zorggebruik-enquête beschikbaar. Omdat deze data uniek zijn (de enige bron in NL waarin onder een brede groep mensen met beperkingen gegevens zijn verzameld over professionele én particuliere én informele zorg) lijkt het zinvol om in 2015 een beknopte publicatie (factsheet) te maken met een overzicht van welke mensen welke zorg gebruiken. Opdrachtgever: eigen SCP-initiatief, in overleg met VWS Eindproduct: december 2015.

Monitor samenhangen WMO en AWBZ

Deze monitor brengt in opdracht van VWS de ontwikkelingen van de uitgaven, de prijzen, de eigen bijdragen, en het gebruik van WMO- en AWBZ-voorzieningen op gemeenteniveau in kaart. Tevens wordt gekeken naar verklarende factoren, de doelmatigheid (kosten per product), en de mogelijkheden tot substitutie van voorzieningen. Publicatie april 2015.

Rapportage ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en arbeidsdeelname

In 2012 bracht het SCP 'Belemmerd aan het werk uit', de derde editie van een periodieke studie in samenwerking met CBS, TNO|Arbeid en UWV. Ze gaat na hoe het ziekteverzuim, de arbeidsongeschiktheid en de arbeidsdeelname van mensen met gezondheidsbeperkingen zich ontwikkelen. In 2015 verschijnt een nieuwe editie. Publicatie: september 2015.

Ouderen in instellingen

Afronding van vragenlijst voor een volgende aflevering van het Onderzoek Ouderen in Instellingen (OII) en start van veldwerk door CBS dat in 2016 afgerond zal worden. Opdrachtgever: VWS. Samenwerking met CBS.

Aard en omvang van ouderenmishandeling

Dit project heeft tot doel actuele gegevens over omvang, aard en oorzaken van ouderenmishandeling in Nederland in beeld te brengen. Bestaande data van verschillende samenwerkingspartners zullen worden geanalyseerd. Dit zal leiden tot een samengestelde bundel, gecoördineerd door het SCP.

Samenwerkingspartners: MOVISIE, Bureau Beke, Verwey-Jonker, Leyden Academy. Opdrachtgever VWS. Eindproduct: juni 2015

Rapportage sport 2014

In de Rapportage sport worden de in Nederland aanwezige sportstatistieken gebundeld en beschreven, om daaruit af te leiden in welke richting de sport zich ontwikkelt. Het gaat niet alleen om de sportbeoefening, maar ook om het volgen van sport via media of bezoek, de sportinfrastructuur (organisaties en accommodaties), de sporteconomie (uitgaven, baten en lasten van organisaties, werkgelegenheid) en ontwikkelingen in het (top)sportbeleid. De Rapportage sport 2014 komt begin 2015 uit. Daar zitten nog laatste werkzaamheden en eventuele presentatieverzoeken aan vast. Opdrachtgever: VWS, directie Sport. Datum eindproduct: maart 2015.

2.1.2 Nieuwe projecten

Evaluatie van vijf jaar Caribisch Nederland – Gevolgen voor de bevolking

Met de nieuwe staatkundige positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba per 10 oktober 2010 is een andere verhouding ontstaan tussen het Europese deel van Nederland en de eilanden. In de eerste vijf jaar hebben alle betrokken partijen en de eilandelijke bevolking ervaringen opgedaan met de invulling van die nieuwe staatkundige verhoudingen. In het slotakkoord van de conferentie over de toekomstige staatkundige positie van oktober 2006 is de afspraak opgenomen om na vijf jaar de uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur te evalueren. De evaluatie zal worden uitgevoerd door een onafhankelijke commissie (commissie Spies) ingesteld door de minister van BZK, in overeenstemming met de bestuurscolleges van de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dit onderzoek vormt een van de bouwstenen voor de evaluatie. Publicatie zomer 2015.

Armoedesignalement

Vanaf 2010 publiceren SCP en CBS gezamenlijk het Armoedesignalement. De editie-2014 was de laatste op basis van het samenwerkingsprotocol. In overleg

met het CBS wordt gezien op welke wijze de monitoring van armoede de komende jaren zal plaatsvinden. Verschijnt december 2015.

Referentiebudgetten voor de Europese Unie

In dit pilot project wordt allereerst de stand van zaken in de EU-lidstaten in kaart gebracht op het terrein van referentiebudgetten: gedetailleerde overzichten van onvermijdelijke of zeer wenselijke uitgaven voor huishoudens). Voor Nederland wordt hierbij voortgebouwd op het werk van het Nibud en de armoedegrenzen van het SCP. Ook wordt een gedeelde methodiek voor alle 28 lidstaten ontwikkeld, en een eerste versie opgesteld van budgetten voor enkele huishoudentypen in de hoofdsteden van de EU-lidstaten. Het project wordt op verzoek van de Europese Commissie uitgevoerd door een consortium van onderzoeksbureaus. Het SCP is coördinator voor Nederland, en werkt hierbij nauw samen met het Nibud. Daarnaast is een SCP-medewerker lid van de EU Expert Group die het totale project begeleidt. Het eindrapport van het gehele project wordt medio 2015 verwacht; dit is geen SCP-publicatie.

Stapelen en switchen

Niet alle leerlingen volgen momenteel de meest efficiënte loopbaan: er wordt geswitcht van richting, opleiding of studie en er wordt gestapeld. Met dit onderzoek wordt de aandacht gericht op routes in het onderwijs die worden getypeerd door stapelen en/of switchen. Nagegaan wordt hoe vaak switchen en stapelen in het hoger onderwijs voorkomt, waarom dit gebeurt en welke gevolgen dit heeft voor de onderwijsloopbaan. Is bij switchen en stapelen sprake van minder efficiënte loopbanen in het onderwijs. In het onderzoek wordt gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en analyse van beschikbare bestanden. Publicatie eind 2015. Eigen SCP-project.

Transgenders

Het onderzoek is een vervolg op de publicatie 'Worden Wie Je Bent' (Keuzenkamp 2012) en zal de deelnemers aan dat onderzoek opnieuw benaderen met een vragenlijst over hun welzijn. Rapportage begin 2016. Opdrachtgever OCW/DE.

Zorg voor ouders: M/V

In dit onderzoek gaan we na wat de aard en de omvang van de mantelzorg van dochters en zonen aan hun (schoon)ouders is en in hoeverre dochters en zonen die mantelzorg verlenen aan hun (schoon)ouders een betaalde baan hebben en welke gevolgen de combinatie voor hen heeft (bijvoorbeeld in termen van belasting). Eigen SCP-project.

Betrokkenheid bij sport in 2014

Medio 2015 komen de data van het Vrijtijdsomnibus 2014/2015 beschikbaar. Over deze data verschijnt een brochure waarin de belangrijkste uitkomsten en kernindicatoren voor sportbeleid worden gepubliceerd. Daarnaast komen de cijfers beschikbaar voor de portal sport, die nog in ontwikkeling is. Opdrachtgever VWS, directie Sport. Eindproduct november 2015.

Sport Toekomst Verkenning

Samen met het RIVM werkt het SCP aan een sport toekomst verkenning naar voorbeeld van de VTV. De trends uit de Rapportage sport, die begin 2015 verschijnt, vormen hiervoor de basis. Cijfers worden trendmatig doorgetrokken

naar de toekomst en er wordt nog gekeken naar mogelijke thematische uitdieping. Opdrachtgever: VWS, directie Sport. Eindproduct: december 2015.

Verklarend model sport

In 2014 is een literatuurstudie uitgevoerd door RIVM i.s.m. SCP als eerste verkenning van mogelijkheden en kansen voor een verklarend model sport en bewegen. In 2015 wordt dit verder uitgewerkt. Exacte invulling is nog te bepalen, maar gedacht wordt aan netwerkbijeenkomsten in het kader van kennisopbouw en valorisatie van opgedane kennis. Ook gaat er een verkenning plaatsvinden op basis van beschikbare data naar de mogelijkheden van een kwantitatieve analyse. Opdrachtgever: VWS, directie Sport en eigen SCP-bijdrage. Eindproduct december 2015.

Verkenning meerwaarde onderzoek naar sport op het SCP

Verkenning van mogelijkheden om sport te linken aan andere onderzoeksterreinen op het SCP. Sport maakt onderdeel uit van de maatschappij, maar staat op het SCP vrij los, terwijl hier juist de meerwaarde ligt om de aandacht voor de bredere aspecten van sport verder te ontwikkelen. Komend jaar is er ruimte om dit verder op te pakken en uit te werken in eventuele projectvoorstellen voor komende jaren. Daarnaast zijn er al ideeën om met bestaande data aan de slag te gaan, zoals het HBSC onderzoek. Eigen onderzoek SCP. Eindproduct: december 2015.

Vrije tijd, arbeid en zorg

De scheidslijnen tussen de vrije tijd, betaalde arbeid en zorg zijn in het dagelijks leven voor veel mensen vaak niet zo strikt gescheiden als doorgaans in onderzoek en beleid wordt aangenomen. In het bijzonder voor vrouwen lijkt dat niet het geval te zijn. Internationaal onderzoek wijst op het bestaan van een 'triple shift' voor vrouwen: naast hun betaalde werk buitenshuis en onbetaald werk thuis (second shift) zou de vrijetijd van vrouwen veel meer dan die van mannen in het teken staan van zorg, activiteiten met de kinderen, het helpen van anderen en bijvoorbeeld het organiseren en initiëren van sociale activiteiten (waarvoor het beschikbaar zijn en verantwoordelijkheden voelen voor reilen en zeilen van de vrije tijd binnen het gezin). Ook is er in eerder onderzoek op gewezen dat de vrije tijd van vrouwen veel meer versnipperd is dan die van mannen. In dit onderzoek willen we ingaan op de rol van de vrije tijd bij keuzes rondom arbeid en zorg, de balans tussen werk en privé en de bereidheid van vrouwen om meer uren betaald te werken. Opdrachtgever: OCW/ Directie Emancipatie. Eindproduct: oktober 2015.

Kantelmomenten in de levensloop

Er zijn een aantal cruciale momenten in de levensloop aan te wijzen; naar school gaan, gaan werk gaan, gezin vormen et cetera. Allemaal momenten waar het SCP al geruime tijd onderzoek naar doet. Welke keuzen maken burgers op die momenten? Hoe realiseren ze hun kwaliteit van leven op die momenten? Wanneer en voor wie lukt het dan niet? Kwamen ze hulpbronnen tekort en/of was de druk en de draaglast die de situatie hen oplegde te zwaar? Keuzemomenten zijn kwetsbare momenten. Doel van het project is een verbindende programmalijn te vinden, die een meerwaarde heeft met relevante beleidsvragen voor de komende jaren. Eigen SCP-project. Eindproduct: december 2015.

2.2 Onderzoekslijn 2: Sociale cohesie: in- en uitsluiting in de Nederlandse samenleving

2.2.1 Doorlopende projecten uit voorgaande jaren

Arbeidspanels

Sinds 2010 beheert het SCP twee langlopende panels, waarmee ontwikkelingen aan de vraag- en aanbodzijde van de arbeidsmarkt in kaart worden gebracht. Het arbeidsaanbodpanel bestaat sinds 1985 en is een tweejaarlijks onderzoek onder ongeveer 5.000 werkenden en niet-werkenden. Het vraagpanel wordt sinds 1989 iedere twee jaar afgenomen bij ca. 2.000 bedrijven met vijf of meer werknemers. In 2015 verschijnen nieuwe edities van Aanbod van Arbeid (gegevens 2012/2013) en van Vraag naar Arbeid (gegevens van 2013/2014).

In opdracht van SZW, BZK, VWS, EZ

Meer tijdelijke of meer permanente armoede?

Volgens sommige wetenschappers is armoede in moderne samenlevingen een voorbijgaand verschijnsel dat voortkomt uit incidentele persoonlijke omstandigheden (echtscheiding, kortdurende werkloosheid). Anderen benadrukken juist het structurele karakter ervan: armoede is niet tijdelijk en geïndividualiseerd, de moderne verzorgingsstaat werkt het bestaan van een langdurig arme onderklasse in toenemende mate in de hand. Dit probleem is ook beleidsmatig relevant. Als armoede overwegend incidenteel blijkt, is de urgentie om dit probleem aan te pakken minder groot; maar als armoede vooral permanent is krijgen veel mensen te maken met afnemende reserves en problematische schulden, en kunnen zij mogelijk in een neerwaartse spiraal belanden. De huidige recessie vergroot het belang van dit thema, dat goed kan worden onderzocht op basis van het langlopende Inkomenspanelonderzoek. Publicatie: juni 2015.

De onderkant van de arbeidsmarkt

In deze studie brengen SCP en CPB gezamenlijk in kaart hoe de arbeidsmarkt zich in de nabije toekomst kan ontwikkelen. In verband met de participatiedoelstellingen van het kabinet is gekozen voor een peildatum in 2020. Er worden enkele macro-scenario's ontwikkeld, die op verschillende wijze doorwerken in de werkgelegenheid, werkloosheid en lonen van mensen met uiteenlopende opleidingsniveaus. De micro-analyse toont hoe dit doorwerkt bij kwetsbare groepen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Bij het laatste ligt het accent op de ontwikkeling van onbestendige arbeid ('precarious employment') en van armoede onder werkenden. Verschijnt april 2015. In opdracht van SZW.

De last van onveiligheidsgevoelens

Dit op eigen initiatief opgezette project gaat over de aard, ernst en mogelijke gevolgen van onveiligheidsgevoelens. Data die zijn verzameld voor de Emancipatiemonitor 2012 worden onderzocht op verschillen tussen individuen, o.a. door verschillen in weerbaarheid en stressgevoeligheid. In 2015 zal een rapport verschijnen.

Natuur en milieu

Na een inventarisatie van onderzoek naar sociale en culturele aspecten van natuur en milieu en van beleidsvragen daarover zal worden besloten of het SCP in

overleg met betrokken ministeries een onderzoekslijn rond natuur en milieu gaat ontwikkelen. Eigen SCP-project.

Nieuw wij

Voortbouwend op divers onderzoek naar o.a. ondersteuningsinitiatieven, informele groepen en lokale binding in de afgelopen jaren wordt in 2015 gewerkt aan een bundel met kleine verkenningen van nieuwe en veelbelovende vormen van wederzijdse betrokkenheid in de Nederlandse samenleving. Een publicatie is voorzien in 2016 en de bedoeling is om tijdens het werken daaraan mogelijkheden voor kansrijk en beleidsrelevant onderzoek te identificeren.

Parallele gemeenschappen

Op verzoek van SZW publiceert het SCP in de periode 2014-2017 jaarlijks een Verdiepende studie integratie. In 2015 staat een studie gepland naar zogenoemde gesloten of parallelle gemeenschappen. Zij kenmerken zich door een sterke interne gerichtheid en sociaal-normatieve afstand ten opzichte van de ontvangende samenleving. Het onderzoek gaat in op de verschijningsvormen van deze gemeenschappen, de factoren achter het ontstaan ervan en de gevolgen voor individu en samenleving. Opdrachtgever SZW. Rapportage medio 2015.

Discriminatie in Den Haag

Binnen het integratieonderzoek neemt de positie van migrantengroepen op de arbeidsmarkt en de betekenis van discriminatie een belangrijke plaats in. Deze studie richt zich op de vraag of discriminatie op de grootstedelijke arbeidsmarkt van Den Haag voorkomt. Het Onderzoek vindt plaats door middel van naar arbeidsmarktdiscriminatie in Den Haag door middel van uitvoeren van praktijktests en door het interviewen van werkgevers. Opdrachtgever Gemeente Den Haag. Rapportage voorjaar 2015.

Polen en Bulgaren

Dit onderzoek brengt in kaart welke positie Polen en Bulgaren inmiddels innemen nadat ze enkele jaren in Nederland zijn. Het gaat om panelonderzoek onder een groep die eerder is ondervraagd en waarover door het SCP is gepubliceerd in het rapport Nieuw in Nederland. Vastgesteld wordt hoe de integratie is verlopen van degenen die in Nederland zijn gebleven. Tevens wordt ingegaan op verschillen tussen degenen die blijven en degenen die inmiddels terug zijn naar het herkomstland. Opdrachtgever SZW. Rapportage begin 2015

Recent gemigreerde Roemenen in Nederland

Rapportage over leefsituatie van recent gemigreerde Roemenen in Nederland op basis van survey gehouden onder deze groep; en vergelijking van de positie van Roemenen met die van Polen en Bulgaren. Opdrachtgever SZW. Rapportage zomer 2015.

Cohortstudie asielmigranten

In deze studie wordt de ontwikkeling van de sociaal-economische positie in kaart gebracht van alle asielmigranten die tussen 1995-1999 naar Nederland zijn gekomen. Aandacht gaat uit naar hun arbeidsmarktparticipatie en uitkeringsafhankelijkheid. De bevindingen worden gepubliceerd in een bundel die onder redactie van het WODC tot stand komt. Opdrachtgever WODC

Economische zelfstandigheid en de arbeidsduur van vrouwen

Een belangrijk speerpunt van het emancipatiebeleid is het verhogen van het aandeel economisch zelfstandige vrouwen. Net de helft van de vrouwen van 20-65 jaar verdient meer dan de bijstandsnorm en is daarmee 'economisch zelfstandig'. In dit onderzoek gaan we na in hoeverre vrouwen het zelf belangrijk vinden om economisch zelfstandig te zijn, in hoeverre dit hen aanzet om (meer uren) te werken en wat hun partners daarvan vinden. Ook gaan we na hoe partners de vaak ongelijke financiële inbreng van man en vrouw verdelen. Wordt dat gevoeld als financiële afhankelijkheid, en is dat erg? Voor het onderzoek zijn kwantitatieve data (enquêtes) en kwalitatieve data (interviews met vrouwen en hun partners) verzameld. Eigen SCP-project. Eindproduct: medio 2015.

Niet-westerse migrantenouders over de opvoeding van hun kinderen

Ruim 14% van alle gezinnen heeft één of twee ouders met een niet-westerse achtergrond. Meestal zijn het ouders van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse herkomst. Maar hoe voeden ouders met een niet-westerse achtergrond hun kinderen eigenlijk op? Eigen SCP-project. Rapportage voorjaar 2015.

Hulpbehoefte, netwerken en zorggebruik van 55-plussers

Het SCP onderzoekt al jaren het langdurig zorggebruik van personen met gezondheidsproblemen. Voor deze mensen gaat er in de komende jaren veel veranderen, omdat delen van de zorg door de gemeenten geleverd moeten gaan worden, en andere delen via de zorgverzekeringen gaan lopen. Het accent van de zorg wordt meer verschoven naar de zorg vanuit het sociale netwerk. Om de gevolgen van deze hervormingen in de langdurige zorg in te kunnen schatten stellen we vast welke mensen zorg ontvangen en wat voor kenmerken zij hebben. Zijn dat de alleroudsten of mensen met een laag inkomen? In hoeverre hebben zij een sociaal netwerk dat een deel van de zorg op zich kan nemen. Het AVO/OII stelt ons in staat om de kenmerken van zorggebruikers in kaart te brengen en te onderzoeken of mensen in vergelijkbare situaties gebruik maken van dezelfde of juist andere zorgvormen. Publicatie april 2015. In opdracht van VWS.

Aanbod van formele zorg en gebruik van informele arrangementen

In vervolg op een beschrijvend rapport over het zorggebruik in een aantal Europese landen dat het SCP eind 2013 heeft uitgebracht wordt in dit onderzoek een verklarend model ontwikkeld. Gepoogd wordt het informeel zorggebruik te verklaren vanuit het aanbod van formele zorgvoorzieningen en de preferenties van de mensen ten aanzien van formele zorg. Op deze wijze wordt duidelijk waarom in sommige landen relatief veel informele zorg wordt ontvangen en in andere landen weinig. Dit kan ook een indicatie geven van de mogelijkheden en restricties waar Nederland mee te maken kan krijgen bij de voorgenomen 'participatiesamenleving'. In 2015 wordt een nieuwe deelstudie uitgebracht.

2.2.2 Nieuwe projecten

Solidariteit in de pensioenen

In dit project worden middels een nieuwe bevolkingsenquête nagegaan hoe Nederlanders denken over solidariteit in de aanvullende pensioenregelingen. In de eerste fase van het project (afgerond in december 2014) worden de uitkomsten op hoofdlijnen aangegeven. In 2015 zal verdieping worden gezocht, o.a. door een

koppeling te leggen met gegevens over keuzevrijheid in de pensioenregelingen. Het eindrapport is voor medio 2015 voorzien.

LHB-monitor

In dit rapport wordt verslag gedaan van de actuele stand van zaken en ontwikkelingen rondom de acceptatie en leefsituatie van LHB-ers in Nederland. Het rapport brengt bevindingen samen van nieuw onderzoek en van SCP-onderzoek dat in de afgelopen vier jaar op verzoek van OCW naar de acceptatie en leefsituatie van LHB-ers is uitgevoerd. Rapportage eind 2015. Opdrachtgever OCW/DE.

2.3 Onderzoekslijn 3: Veranderende verzorgingsstaat

2.3.1 Doorlopende projecten uit voorgaande jaren

Maten voor gemeenten-nieuwe stijl

Eind 2013 is de laatste editie van het project 'Maten voor gemeenten' op basis van het lopende contract verschenen. In overleg met BZK wordt dit jaar een nieuwe formule voor het project ontwikkeld. Daarbij zal van het landelijk niveau worden afgedaald naar het gemeentelijk niveau. De relatie tussen ingezette middelen en geleverde prestaties kan dan worden bepaald voor typen gemeenten. Oplevering voorjaar 2015. Co-financiering BZK.

De prestaties van de publieke sector in internationaal perspectief

In 2015 zal, mede op verzoek van het ministerie van BZK, een nieuwe en meer uitgebreide versie verschijnen van de studie Comparing Public Sector Performance. Deze kan onder meer als input dienen tijdens het Nederlandse EU-voorzitterschap in de eerste helft van 2016. Verschijnt september 2015. Co-financiering BZK.

Verdeelmodel bijstandsuitkeringen

De middelen die beschikbaar zijn voor het inkomensdeel van de Participatiewet worden aan gemeenten toegekend via een zogenoemd objectief verdeelmodel. In 2014 ontwikkelde het SCP een nieuw 'multiniveaumodel', dat van vier alternatieve berekeningsmethodieken als technisch meest geavanceerd en meest toekomstgerichte model door SZW werd verkozen. In 2015 worden met het oog op de implementatie van het model in de uitvoeringspraktijk diverse vervolgvactiteiten gerealiseerd. In opdracht van SZW.

Integraal verklaringsmodel jeugdzorg

De individuele cliëntgegevens jeugdzorg 2012 kunnen worden gekoppeld aan verschillende administraties die op het CBS aanwezig zijn (bevolking, onderwijs, politie, inkomen, enzovoort). Daardoor ontstaat een rijke bron van informatie om gebruik en kosten van jeugdzorg op individueel niveau te verklaren uit factoren op kindniveau, gezinsniveau en omgevingsniveau. Tevens biedt dit goede mogelijkheden om meer inzicht te krijgen in het effect van de cumulatie van de risicokenmerken op de kans op en de kosten van jeugdzorg. De uitkomsten van deze analyse kunnen ook gebruikt worden om het gemeentelijk verdeelmodel voor de jeugdzorg te verbeteren. Opdrachtgever: ministerie van VWS. Publicatie: voorjaar 2015.

Wmo-verdieping: keuzevrijheid

Dit project heeft tot doel om nader te kijken naar een reeks van keuzes waar mensen met een beperking voor komen te staan: a. wel of geen ondersteuning, b. informele ondersteuning/formele ondersteuning/combinatie, c. natura of pgb. Wie ervaren keuzemogelijkheden en in hoeverre zijn keuzes te verklaren door individuele kenmerken en/of door gemeentelijk beleid? Leiden verschillen in keuzes tot verschillen in redzaamheid, participatie en kwaliteit van leven? Opdrachtgever: gedeeltelijk Wmo-evaluatie/gedeeltelijk eigen SCP-project. Eindproduct: begin 2016.

Europees vergelijkend onderzoek naar sociale innovaties van de derde sector

Dit onderzoek wordt gedaan in het ITSSOIN-project (Investigating the Impact of the Third Sector as Social Innovation), dat wordt gecoördineerd door de Universiteit van Heidelberg en met partners in Zweden, Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Spanje en Tsjechië, en betaald door de EU (Zevende kaderprogramma). Het loopt door tot 2017. Doel is na te gaan welke bijdrage de derde of non-profitsector levert aan de ontwikkeling van nieuwe vormen om sociale behoeften te bevredigen (sociale innovaties), welke verschillen tussen landen bestaan, waarom die bestaan en wat er van elkaar is te leren. Het SCP is hoofdverantwoordelijke voor vergelijkend onderzoek van initiatieven in de sfeer van community development. Het streven is om dat onderzoek te laten aansluiten op eerder SCP-onderzoek naar informele groepen, burgerparticipatie en het Wmo-evaluatieonderzoek naar ondersteuningsinitiatieven.

Betrokken woonwijken

In opdracht van BZK vindt in vervolg op 'Werk aan de wijk' (2013) onderzoek plaats in vier (voormalige) krachtwijken, ter beantwoording van vragen welke factoren de leefbaarheid en veiligheid verbeterden:

- Welke (combinaties van) interventies van bewoners, ondernemers en professionals bij gemeenten, woningcorporaties dragen bij aan een positieve ontwikkeling?
- Wat is het belang van een integrale aanpak en wat verstaan de lokale partners daaronder?
- Wat is het belang van de persoonlijke factor bij het bedenken en uitvoeren van verbeterplannen?

Het onderzoek kijkt terug naar de ontwikkeling van de wijken in de afgelopen tien jaar en blikt vooruit met de vraag welke lessen overdraagbaar zijn op andere wijken, in een context van geringere bestedingsruimte en decentralisaties in het sociale domein. Afronding van het onderzoek is voorzien medio 2015.

2.3.2 Nieuwe projecten

Overall monitor Sociaal domein

In opdracht van het ministerie van BZK voert het SCP de overall monitor sociaal domein uit. Deze moet de Tweede Kamer vanaf 2016 informeren over de ontwikkelingen in het sociaal domein en het functioneren van de voorzieningen in het sociaal domein. De monitor geeft inzicht in ontwikkelingen in het voorzieningengebruik, het bestuurlijk functioneren van gemeenten en de gevolgen voor burgers die te maken hebben met het sociaal domein.

Evaluatie Hervorming Langdurige Zorg

In opdracht van VWS wordt een groot monitor- en evaluatieproject voorbereid dat doorloopt tot eind 2017. De hervorming van de langdurige zorg omvat de Wmo 2015 en de wijkverpleging, de Wet langdurige zorg en de intramurale GGZ. In overleg met de drie meest betrokken beleidsdirecties van VWS zijn onderzoeksvragen vastgesteld die de verschillende terreinen en de relaties daartussen betreffen. Het SCP zal de onderzoeksvragen verder uitwerken in diverse deelprojecten, die deels intern en deels extern uitgevoerd zullen worden. Daarbij leggen we ook verbanden met lopend onderzoek dat binnen en buiten het SCP plaatsvindt, waaronder de gemeentelijke en de landelijke monitor sociaal domein.

Informele hulp: aard, omvang, ervaringen en gevolgen

In dit project gaan we na wat de feitelijke omvang is van de informele hulp (mantelzorger zijn of vrijwilliger in de zorg), bij welke groepen is de bereidheid om (meer of andere) informele zorg te geven groter dan bij anderen en met welke kenmerken het (willen) geven samenhangt. Daarnaast gaan we in op aspecten als arbeid en zorg en de ondersteuning van mensen die informele hulp geven. Dit onderzoek is gebaseerd op enquêtes onder circa 10.000 mensen, van wie circa 2500 tot 3000 informele hulpverleners, verzameld in 2014. Opdrachtgever: VWS/ DMO. Eindproduct: december 2015.

Jonge mantelzorgers

Er wordt regelmatig aandacht gevraagd voor jonge mantelzorgers. Op basis van gegevens uit het HBSC en het OJO kunnen verschillende onderwerpen worden uitgediept, zoals de taken die jonge mantelzorgers uitvoeren, hun participatiemogelijkheden en de mate van belasting en de ondersteuning die mantelzorgers nodig hebben. Opdrachtgever VWS. Datum eindproduct: juni 2015.

3. Ontwikkeling methodologie SCP

Kwaliteitsbeleid

Het SCP zet zich in om de kwaliteit en integriteit van onderzoeksdata en rapporten te waarborgen. Dat houdt in dat bij de voorbereiding van een project de vraag centraal staat of met de te verzamelen (of reeds beschikbare) data de onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden. Het SCP maakt gebruik van kwalitatieve data (bijv. focusgroepen) en kwantitatieve data (veelal surveys). Bij de opzet van nieuwe surveys wordt vooraf bezien hoe de steekproef moet worden getrokken en hoe groot deze moet zijn, hoe de risico's van nonrespons kunnen worden geminimaliseerd en hoe de respondenten het best kunnen worden ondervraagd. Gedurende het onderzoeksproces verschuift de aandacht naar de keuze van analysemethoden en de juiste toepassing hiervan. Bij het rapporteren is het van belang de resultaten van de analyses zo helder mogelijk te presenteren, zonder de lezer te overspoelen met methodologische details, maar met vermelding van de nodige aannamen en voorbehouden. Voor de verzamelde data geldt dat deze worden opgeslagen zoals ze bij het SCP binnenkwamen, dat alle bewerkingen reproduceerbaar moeten zijn, en dat waar mogelijk derden de data kunnen gebruiken voor verder onderzoek. In alle fasen van onderzoek, analyse, publiceren en archiveren is aandacht vereist voor het zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens.

Smartphones

In 2011 begon het SCP in samenwerking met CentERdata (universiteit Tilburg) aan een pilot om na te gaan of het mogelijk is sociaal-wetenschappelijk onderzoek via smartphones uit te voeren en te experimenteren met de extra functionaliteiten die een smartphone als dataverzamelinstrument biedt. In september 2013 is de dataverzameling afgerond. Er is inmiddels gerapporteerd over de methodologische voor- en nadelen van onderzoek met behulp van smartphones. In 2014 volgt een vergelijking van de resultaten met het reguliere tijdbestedingonderzoek. In 2015 volgt o.a. een analyse van data gebaseerd op experience sampling, gerelateerd aan tijdsbesteding. Dit project is naar verwachting eind 2016, begin 2017 afgerond. Eigen SCP-project.

European Social Survey

Het SCP maakt deel uit van het Core Scientific Team van het European Social Survey, waarin meer dan dertig landen participeren. Het ESS maakt op veel terreinen een vergelijking tussen landen mogelijk op het gebied van attitudes en opvattingen, zoals veiligheid, vertrouwen, sociale cohesie en sociale zekerheid. In 2015 komen gegevens beschikbaar over "Attitudes towards immigration and their antecedents" en "Social inequalities in health and their determinants". Ten behoeve van het ESS houdt het SCP zich o.a. bezig met nonrespons en datakwaliteit, en met de relatie tussen landelijke gebeurtenissen, zoals gerapporteerd in de pers, en antwoorden op survey-vragen. Het SCP bemoeit zich ook intensief met de dataverzameling in alle landen.

Methodologie minderhedenonderzoek

In 2015 zal een studie verschijnen over de methodologie van het minderhedenonderzoek. Centraal hierbij staan de representativiteit van de steekproef en de kwaliteit van de antwoorden op surveys. Naar verwachting zal in het voorjaar van 2015 deze studie zijn afgerond. Eigen SCP-project.

Survey integratie migranten 2015 (SIM 2015)

Vorbereiden en laten uitvoeren van survey onder personen van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse, Somalische en Poolse origine. Doel is per groep circa 900 personen te interviewen, bij Somaliërs gaat het om netto respons van 500. Start was begin 2014, afronding juni 2015. Opdrachtgever: SZW.